

Impressum

Έκδοση: Ελβετική Αρχαιολογική Σχολή στην Ελλάδα (ΕΑΣ)

Σκαραμαγκά 4B, GR-104 33 Αθήνα

E-mail: info@esag.swiss

www.esag.swiss

Σχεδιασμός και σύνταξη: Thierry Theurillat,

Tobias Krapf και Valentina Di Napoli

Μεταφράσεις: Valentina Di Napoli, Αγγελική Λαμπάκη,

Tobias Krapf, Kristine Gex και Thierry Theurillat

Εκτύπωση: OnlinePrinters.com

Τυπώθηκε σε 1000 αντίτυπα

Η αναπαραγωγή ολόκληρου ή μέρους του παρόντος
διώκεται βάσει του νόμου περί πνευματικής ιδιοκτησίας και
δεν επιτρέπεται χωρίς έγγραφη άδεια της ΕΑΣ.

© 2018 Ελβετική Αρχαιολογική Σχολή στην Ελλάδα

Published by the Swiss School of Archaeology in Greece (ESAG)

Skaramanga Street 4B, GR-104 33 Athens, Greece

E-mail: info@esag.swiss

www.esag.swiss

Concept/Editor: Thierry Theurillat,

Tobias Krapf and Valentina Di Napoli

Translation: Thierry Theurillat, Kristine Gex, Tobias Krapf,

Valentina Di Napoli and Aggeliki Lampaki

Printed by: OnlinePrinters.com

Copies in print: 1000

All rights reserved. Reproduction in whole or in parts
and distribution by digital or any other media are prohibited
without the prior permission of ESAG.

© 2018 Swiss School of Archaeology in Greece

Στο εξώφυλλο: Αμάρυνθος, μνημειώδης εν παραστάσι κτήριο της αρχαϊκής εποχής (αρχές 7^{ου} αι. π.Χ.).

Cover photo: Amarynthos, monumental antae building from the Archaic period (early 7th c. BC).

Περιεχόμενα | Table of contents

Εισαγωγή | Introduction

- 4 Χαιρετίσμος του Διευθυντή
Director's foreword, *K. Reber*

Ανασκαφές και μελέτες | Field and museum studies

- 6 Το Αρτεμίσιο της Αμαρύνθου, *K. Reber – D. Knoepfler, A. Καραπασχαλίδου – T. Krapf – T. Theurillat*
- 10 Η Νότια Παλαίστρα της Ερέτριας, *G. Luisoni – G. Ackermann*
- 14 Ερευνητικό πρόγραμμα στον όρμο της Κοιλιάδας (Αργολίδα),
J. Beck – Δ. Κουτσούμπα
- 18 Μελέτες κεραμικής στην Ερέτρια,
T. Krapf – T. Theurillat

Νέα | News 2018

- 22 Δημοσιεύσεις και διαλέξεις
Publications and conferences
- 23 Η ΕΑΣ κατά τη διάρκεια του έτους
The School's events throughout the year

Οργάνωση | Organisation

- 24 Συμβούλιο του Ιδρύματος και Συμβουλευτική Επιτροπή
Board of Trustees and Advisory Council
- 24 Συνεργάτες και επιστημονικά μέλη
Collaborators and scientific members

Πρόγραμμα | Program 2019

- 26 Έρευνες πεδίου και πρακτική άσκηση στο Μουσείο
Field research and museum studies

Χαιρετίσμος του Διευθυντή Director's foreword

Karl Reber

Η Ελβετική Αρχαιολογική Σχολή στην Ελλάδα το 2018

Φέτος η Ελβετική Αρχαιολογική Σχολή στην Ελλάδα απέκτησε νέα γραφιστική ταυτότητα. Το παλιό λογότυπο της Σχολής που απεικόνιζε το χταπόδι από τετράδραχμο της Ερέτριας, έχει απλοποιηθεί. Η ιστοσελίδα έχει επίσης επικαιροποιηθεί και είναι πλέον διαθέσιμη σε τέσσερις γλώσσες στη νέα ηλεκτρονική διεύθυνση www.esag.swiss. Την συμπληρώνουν μια επίσημη σελίδα στο Facebook (facebook.com/esag.swiss), η οποία παρέχει πληροφορίες για τα τελευταία νέα. Η αλλαγή αυτή έχει στόχο να ενισχύσει την παρουσία της ΕΑΣ στα μέσα κοινωνικής δικτύωσης.

Η ετήσια ομιλία της ΕΑΣ, η οποία διοργανώθηκε σε συνεργασία με την Ελβετική Πρεσβεία, έλαβε χώρα στις 8 Μαρτίου 2018 στην Αθήνα, στο Εθνικό Ίδρυμα Ερευνών, και αφιερώθηκε εξ ολοκλήρου στις ανακαλύψεις στο Αρτεμίσιο της Αμαρύνθου. Οι Karl Reber και Tobias Krafz παρουσίασαν στο κατάμεστο αμφιθέατρο του ΕΙΕ το χρονικό των ανασκαφών στο ιερό, ενώ ο Denis Knoepfler σκιαγράφησε την ιστορία αυτού του σημαντικού τόπου λατρείας βασιζόμενος στα επιγραφικά και ιστορικά δεδομένα. Δύο ανάλογες διαλέξεις πραγματοποιήθηκαν στις 30 Μαΐου στο Ίδρυμα Hardt (στο Vandœuvres της Ελβετίας) και την 1^η Ιουνίου στην Académie des inscriptions et des Belles Lettres (στο Παρίσι), παρουσία της Γενικής Γραμματέως Πολιτισμού του ΥΠ.ΠΟ.Α. κας Μαρίας Ανδρεαδάκη-Βλαζάκη.

Ο διαγωνισμός επιστημονικών φωτογραφιών που διοργανώθηκε από το Ελβετικό Εθνικό Ίδρυμα για την Έρευνα (SNFS) βράβευσε μια φωτογραφία των Guy Ackermann και Rocco Tettamanti από τις ανασκαφές τους στο αρχαίο Γυμνάσιο της Ερέτριας. Η φωτογραφία απεικονίζει τη στιγμή της αποκάλυψης ενός μαρμάρινου χεριού που ανήκε σε μνημειώδες άγαλμα. Η απονομή του βραβείου έλαβε χώρα στις 9 Μαΐου 2018 στο Bienne της Ελβετίας.

Έρευνες πεδίου

Οι ανασκαφές στην Αμαρύνθο πραγματοποιήθηκαν από τις 25 Ιουνίου έως και τις 3 Αυγούστου. Χάρη σε μια έκτακτη χρηματοδότηση από το Ομοσπονδιακό Υπουργείο της Ελβετίας για την Οικονομία, την Επιμόρφωση και την Έρευνα, αγοράστηκαν διάφορα οικόπεδα κοντά στον χώρο των ανασκαφών. Αυτό επέτρεψε την επέκταση των ανασκαφών προς τα δυτικά. Διάφορα μνημεία ήρθαν στο φως, μεταξύ των οποίων τα θεμέλια πιθανώς ενός βωμού, καθώς και αναθήματα που επιβεβαιώνουν την ταύτιση του ιερού με εκείνο της Αρτέμιδος. Ανάμεσά τους ξεχωρίζει μία χάλκινη φαρέτρα που αναμφίβολα ανήκε σε αγαλματίδιο Αρτέμιδος.

Μια δεύτερη ανασκαφή πραγματοποιήθηκε στη Νότια Παλαιστρα της Ερέτριας από τις 13 Αυγούστου έως και τις 14 Σεπτεμβρίου. Κύριος στόχος των εργασιών ήταν η ακριβής χρονολόγηση των διαφόρων φάσεων του κτηρίου. Πρέπει να σημειωθεί η ανακάλυψη διαφόρων λατρευτικών πυρών.

Οι υποβρύχιες ανασκαφές στην παραλία Λαμπαγιαννά (Κοιλιάδα, Πελοπόννησος) συνεχίστηκαν με επιτυχία. Το πρόγραμμα αυτό διεξήχθη υπό τη διεύθυνση της Δρος Αγγελικής Σίμωσι (τέως Προϊσταμένης της Εφορείας Εναλίων Αρχαιοτήτων) και του Julien Beck (Πανεπιστήμιο της Γενεύης), σε συνεργασία με την Δέσποινα Κουτσούμπα (Εφορεία Εναλίων Αρχαιοτήτων).

Τα αποτελέσματα αυτών των ερευνών παρουσιάζονται στις αναφορές που ακολουθούν.

Ευχαριστίες

Η Ελβετική Αρχαιολογική Σχολή ευχαριστεί όλες τις Ελληνικές αρχαιολογικές αρχές, οι οποίες παρεχώρησαν τις απαραίτητες άδειες και με τις οποίες υπάρχει γόνιμη και αγαστή συνεργασία. Πολλές ευχαριστίες οφείλονται καταρχάς στην Δρ. Αγγελική Σίμωσι, Προϊσταμένη της Εφορείας Αρχαιοτήτων Ευβοίας, και στον Κωνσταντίνο Μπουκάρρα, επιμελητή της Εφορείας

για την Ερέτρια και την Αμαρύνθο, για την αγαστή συνεργασία. Ευχαριστίες οφείλονται επίσης στο Υπουργείο Πολιτισμού και Αθλητισμού για την αδειοδότηση των ανασκαφικών προγραμμάτων της Σχολής, στην Δρ. Παρασκευή Καλαμαρά, Προϊσταμένη της Εφορείας Εναλίων Αρχαιοτήτων, καθώς και στην Αμαλία Καραπασαλίδου, συνυπεύθυνη των ανασκαφών στην Αμαρύνθο.

Οι δραστηριότητες της ΕΑΣ στην Ερέτρια και την Αμαρύνθο διεξάγονται σε στενή συνεργασία με τις τοπικές αρχές και τους συλλόγους. Είμαστε ευγνώμονες στην κ. Αμφιρίτη Αλιπατά, Δήμαρχο της Ερέτριας, και στον κ. Αντώνιο Καραβά, πρόεδρο του πολιτιστικού συλλόγου της Αμαρύνθου, καθώς και στους συνεργάτες στο Μουσείο της Ερέτριας, ειδικότερα στην αρχαιολόγο Σοφία Κατσάλη και στην αρχιφύλακα Σταυρούλα Παρίση.

Ο τέως Πρέσβης της Ελβετίας Α.Ε.κ. Hans-Rudolf Hodel, καθώς και ο διάδοχός του, Α.Ε.κ. Olaf Kjelsen, και η Α.Ε.κ. Χαρά Σκολαρίκου, Πρέσβης της Ελλάδας στη Βέρνη, παρακολούθησαν με ενδιαφέρον τις δραστηριότητες της ΕΑΣ κατά το 2018.

Τα προγράμματα της ΕΑΣ δεν θα μπορούσαν να υλοποιηθούν χωρίς την υποστήριξη πολλών δωρητών και μαϊκήνων. Ευχαριστίες οφείλουμε στο Ελβετικό Εθνικό Ίδρυμα για την Έρευνα (SNFS), στο Ομοσπονδιακό Υπουργείο για την Οικονομία, την Επιμόρφωση και την Έρευνα, στη Γραμματεία του Κράτους για την Επιμόρφωση, την Έρευνα και την Καινοτομία (SERI), στο Πανεπιστήμιο της Λοζάνης και στα υπόλοιπα Ελβετικά Πανεπιστήμια, στο Ίδρυμα της Οικογένειας Sandoz, στο Ίδρυμα Σταύρος Νιάρχος, στο Ίδρυμα Isaac Dreyfus-Bernheim, στο Ίδρυμα Théodore Lagouco, στο Ίδρυμα Αφεντούλη, καθώς και σε πολυάριθμους ιδιώτες δωρητές.

*Karl Reber,
Καθηγητής Παν/μίου της Λοζάνης
Διευθυντής της ΕΑΣ*

The Swiss School of Archaeology in Greece in 2018

The Swiss School of Archaeology in Greece has updated its corporate identity. The former logo with an octopus, reproducing a tetradrachm of Eretria, has been streamlined and the website redesigned. It is now available in 4 languages at a new address: www.esag.swiss. A Facebook page presents the latest news (facebook.com/esag.swiss). This development aims to improve the visibility of the School in digital media.

Νέος ιστότοπος – www.esag.swiss – New website.

The School's annual conference was held in collaboration with the Swiss Embassy in the premises of the National Hellenic Research Foundation on March 8, 2018. The meeting was entirely devoted to the discovery of the Artemision of Amarnthos. Karl Reber and Tobias Krapf presented the excavations in the sanctuary of Artemis Amarnthos to a large audience, while Denis Knoepfler talked about the history of this important place of worship based on epigraphic and historical evidence. Two cycles of lectures on the Artemision were held on May 30 at the Hardt Foundation in Vandœuvres (Switzerland) and on June 1 at the Académie des Inscriptions et Belles-Lettres in Paris (France), in the presence of the Secretary General of the Greek Ministry of Culture, Maria Andreadaki-Vlazaki.

The Swiss National Science Foundation (SNSF) competition for scientific images rewarded Guy Ackermann and Rocco Tetamanti for their photograph capturing the moment of discovery of the hand of a monumental marble statue during the 2017 excavations of the Gymnasium in Eretria. The awards ceremony was held on May 9, 2018 in Bienne.

Fieldwork

The excavation season at Amarnthos took place from June 25 to August 3. Thanks to exceptional financial support from the Federal Department of Economic Affairs, Education and Research, several plots contiguous to the site were purchased, allowing the excavations to be extended to the west. A number of buildings were discovered, in particular large foundations which could belong to an altar, as well as offerings confirming the identification of the Artemision, such as a bronze quiver from a statuette of Artemis.

Fieldwork was also conducted in the southern palaestra of Eretria from August 20 to September 14. The main objective was to clarify the plan and phases of the building. Several votive deposits (*pyrai*) were discovered.

The underwater explorations in the Bay of Kilaia (Peloponnese) continued successfully. This project is directed by Aggeliki Simosi (former Director of the Ephorate of Underwater Antiquities) and Julien Beck (University of Geneva), in collaboration with Despina Koutsoumba (Ephorate of Underwater Antiquities).

The main results of these research projects are presented in the reports below, followed by a brief overview of the public events in which the Swiss School took part in 2018.

Acknowledgments

The Swiss School of Archaeology in Greece expresses its sincere gratitude to the Greek archaeological authorities for granting the indispensable authorizations and for perpetuating a productive and friendly collaboration over the years. Its appreciation goes first and foremost to Angeliki Simosi, Director of the Ephorate of Antiquities of Euboea, and to Kostas Boukaras, the archaeologist responsible for the sites of Eretria and Amarnthos.

The School is also very grateful to the Ministry of Culture and Sports and in par-

ticular the Department of Foreign Schools for granting excavation permits, to Paraskevi Kalamara, Director of the Ephorate of Underwater Antiquities, as well as to Amalia Karapaschalidou, who shares the responsibility for the project at Amarnthos.

The School's activities in Eretria and Amarnthos are carried out in close cooperation with the local authorities. The constant and invaluable support of the municipality of Eretria and its Mayor, Amphitriti Alimbate, the local associations of Amarnthos, as well as the whole staff of the Eretria Museum, especially Sophia Katsali, archaeologist, and Stavroula Parissi, head custodian, is gratefully acknowledged.

The former Swiss Ambassador in Greece, Hans-Rudolf Hodel, and his successor, Olaf Kjelsen, as well as the Greek Ambassador in Switzerland, Hara Skolarikou, followed the School's activities with interest in 2018.

Finally, the Swiss School of Archaeology in Greece extends its warmest thanks to the active members of its Board of Trustees and Advisory Council.

The ongoing projects would not have been possible without the financial support of generous sponsors and institutions. It gives the Swiss School great pleasure to express its gratitude to the Swiss National Science Foundation (SNSF), to the Federal Department of Economic Affairs, Education and Research, the State Secretariat for Education, Research and Innovation (SERI), the University of Lausanne and the other Swiss universities, the Sandoz Family Foundation, the Stavros Niarchos Foundation, the Isaac Bernheim-Dreyfus Foundation, the Théodore Lagonico Foundation, the Afenduli Foundation as well as to numerous private donors for their generous support.

Karl Reber,
Professor at Lausanne University,
Director of ESAG

- Μεσαιωνική φάση – Medieval
- Ρωμαϊκή φάση – Roman
- Ελληνιστική φάση – Hellenistic
- Κλασική φάση – Classic
- Αρχαϊκή φάση – Archaic
- Γεωμετρική φάση – Geometric
- Πρωτογεωμετρική – Protogeometric
- Χώρος της ανασκαφής – Excavation site
- Τομές – Trenches

Χάλκινο ειδώλιο ταύρου, 8^{ος} αι. π.Χ.
Bronze bull figurine, 8th c. BC.

Κάτοψη της ανασκαφής με τα κύρια μνημεία (1-11) – Plan of the main monuments (1-11).

χώρου λατρείας. Χάρη στις εργασίες των προηγούμενων ετών, το 2018 φτάσαμε μέχρι τα προ-κλασικά στρώματα σε δυο μεγάλες περιοχές μέσα και μπροστά στη στοά. Η ύπαρξη ενός αρχαϊκού κτηρίου εν παραστάσι (3) ήταν ήδη γνωστή χάρη σε διερευνητική τομή του 2012, ωστόσο φέτος κατέστη δυνατό να εντοπιστεί το κτήριο σε όλο το μήκος του (εικόνα τίτλου). Πρόκειται για κτήριο μήκους 24 μ., εντυπωσιακών δηλαδή διαστάσεων για κατασκευή του πρώτου μισού του 7^{ου} αι. π.Χ.

Κατά μήκος αυτού του κτηρίου υπήρχε οδός που πλαισιωνόταν από τοίχο, η αρχαϊκή φάση της οποίας διερευνήθηκε φέτος. Η οδός ήταν σε χρήση έως και την κλασική εποχή, ενώ κατά το δεύτερο μισό του 4^{ου} αι. π.Χ. καλύφθηκε από στοά. Το εν παραστάσι κτήριο αποτελεί το νεότερο από μια σειρά πρώιμων κτισμάτων, όπως ένα αψιδωτό κτήριο (9) του 8^{ου} αι. π.Χ. και ένας συμπαγής τοίχος της πρωτογεωμετρικής εποχής που επιβεβαιώνουν τη διαχρονική χρήση του χώρου όπου ιδρύθηκε το σημαντικότερο ιερό της Εύβοιας.

Οι πρώιμες αυτές φάσεις εντοπίστηκαν επίσης σε τομή ανατολικότερα, στους πρόποδες του λόφου των Παλαιοεκκλησιών. Σε λάκκο της γεωμετρικής εποχής που έχει πληρωθεί με λίθους, βρέθηκαν όχι μόνο ένα σχεδόν ακέραιο αγγείο, αλλά και ένα χάλκινο αγαλματίδιο ταύρου.

Επανάχρηση και καταστροφή του ιερού

Οι τομές στο ανατολικό τμήμα της ανασκαφής αποδείχθηκαν σημαντικές από πολλές απόψεις, επειδή πέρα από το υλικό της γεωμετρικής εποχής βρέθηκε και κεραμική από τα θεμέλια του κτηρίου 4. Η κεραμική αυτή επιτρέπει τη χρονολόγηση της επέκτασης του ιερού προς τα ανατολικά, στην περιοχή πίσω από την υστεροκλασική και ελληνιστική στοά, στον 2^ο αι. π.Χ. Στην ίδια τομή ανακαλύφθηκε όμως και ένα πηγάδι της βυζαντινής περιόδου, το οποίο ανασκάφηκε έως τη σημερινή στάθμη της θάλασ-

σας. Μαζί με μια εστία που ανασκάφηκε το 2016 και με μερικούς τοίχους από ξερολιθιά, αποτελούν ματυρίες της ήπιας επανάχρησης του χώρου μετά την καταστροφή του ιερού. Δύο ασβεστοκάμινοι, από τις οποίες η μία ανακαλύφθηκε το 2007 και η άλλη φέτος, αποδεικνύουν πως τα αρχαία λείψανα χρησιμοποιήθηκαν κατά τον Μεσαίωνα για την άντληση οικοδομικού υλικού και την παραγωγή ασβέστη. Τα πρώτα πιθανά ίχνη του μεσαιωνικού χωριού εντοπίστηκαν το 2018, όταν βρέθηκαν δυο κτήρια ορθογώνιας κάτοψης.

Η έρευνα έως σήμερα και οι προοπτικές

Οι ανασκαφές του 2018, στις οποίες έλαβαν μέρος περίπου 40 άτομα, απέφεραν αξιόλογες πληροφορίες για τη συνολική διάρκεια χρήσης του ιερού, μέχρι την εγκατάλειψη και την επανάχρησή του. Μεγάλης σημασίας είναι τα γεωμετρικά και αρχαϊκά κτήρια, τα οποία θα διερευνηθούν περαιτέρω κατά τα προσεχή έτη. Η στοά έχει έλθει στον φως στο χώρο ανασκαφής στο σύνολό της, μετά την αποκάλυψη και του βόρειου τμήματός της, και θα αποτελέσει το κεντρικό μέρος της πρώτης δημοσίευσης του ιερού. Στη ρωμαϊκή κρήνη (10) που βρίσκεται μπροστά της και ανακαλύφθηκε το 2017, εντοπίστηκαν και άλλες επιγραφές προς τιμήν της Αρτέμιδος, του Απόλλωνα και της Λητούς. Το νότιο όριο του ιερού εντοπίστηκε σε τομή (XXV) κοντά στην παραλία, όπου βρέθηκαν δύο βάσεις που εδράζονται

Θησαυροί (?) της κλασικής εποχής (Κτήριο 8) – Treasure houses (?) from the Classical period (Building 8).

Για περισσότερες πληροφορίες

FACHARD S. *et alii*, Recent Research at the Sanctuary of Artemis Amarysia in Amarynthos (Euboea). *Archaeological Reports*, JHS 63, 2017, 167–180.

REBER K. *et alii*, Auf der Suche nach Artemis. Die Entdeckung des Heiligtums der Artemis Amarysia. *Antike Welt* 4, 2018, 52–58.

ΚΝΟΕΠΦΛΕΡ D. *et alii*, *Antike Kunst* 61, 2018, 129–137.

Αμάρυνθος

Η Νότια Παλαίστρα της Ερέτριας

Geoffroy Luisoni – Guy Ackermann

Κάτοψη – Situation plan.

Παράλληλα με τις ανασκαφές στο Γυμνάσιο της Ερέτριας, η ΕΑΣ πραγματοποίησε το 2018 μια σειρά από τομές στη Νότια Παλαίστρα, προκειμένου να διευκρινίσει την ιστορία αυτού του οικοδομήματος που λειτουργούσε ως χώρος άθλησης με γυμνική χρήση. Αυτό το δημόσιο οικοδόμημα βρίσκεται στη νοτιο-ανατολική συνοικία της αρχαίας πόλης, κοντά στο Ιερό της Ίσιδος, το εσωτερικό λιμάνι και την οχύρωση της πόλης. Αποτελείται από μια μεγάλη αυλή τετράγωνης κάτοψης, με πλευρά μήκους πάνω από 22 μ. (A2), η οποία περιβάλλεται στα δυτικά και τα νότια από στοά που σχηματίζει γωνία (B-C), ενώ στα βόρεια από μεγάλη εξέδρα με εσωτερική κιονοστοιχία (I). Η ανατολική πλευρά της Παλαίστρας απαρτίζεται από σειρά δωματίων άγνωστης προς το παρόν χρήσης (Κ έως Υ), ενώ στη βορειοδυτική γωνία του συγκροτήματος εντοπίστηκε ιερό της Ειλειθυίας (Ε).

Στόχοι της έρευνας

Έπειτα από τρεις διαδοχικές ανασκαφικές περιόδους στον χώρο του Γυμνασίου, από το 2015 έως το 2017, η ΕΑΣ προετοιμάζει μια νέα δημοσίευση του μνημείου που θα συμπληρώσει την έρευνα της E. Mango, έρευνα η οποία δημοσιεύτηκε το 2003 στη σειρά μονογραφιών *ERETRIA, fouilles et recherches*. Το Γυμνάσιο, διαθέτοντας δύο περίστυλες αυλές, μπορούσε αναμφίβολα να φιλοξενήσει ταυτόχρονα δύο διαφορετικές ηλικιακές τάξεις του πληθυσμού της Ερέτριας (παιδες, εφήβους, νέους και πρεσβύτερους) που πήγαιναν εκεί για εξάσκηση ή εκμάθηση. Η ιδιαίτερη κάτοψη αυτού του κτηριακού συγκροτήματος γεννά ερωτήματα για τη χρήση των δύο αυλών και επιβάλλει να επεκταθεί η έρευνα και στη Νότια Παλαίστρα, ώστε να διευκρινιστεί η λειτουργία των αθλητικών κτηρίων της πόλης. Πράγματι, από την ανακάλυψή του από τον Έλληνα αρχαιολόγο Κ. Κουρουνηώτη το 1917, το κτήριο αυτό έχει αποτελέσει αντικείμενο μόνο μερικών αναφορών και σχολίων, ενώ δεν έχει πραγματοποιηθεί ακόμη η λεπτομερής δημοσίευσή του.

Από τις ανασκαφές των αρχών του 20^{ου} αιώνα δεν σώζεται κανένα κινητό εύρημα. Ως εκ τούτου, ήταν απαραίτητο να διενεργηθούν διερευνητικές τομές σε αναζήτηση στοιχείων χρονολόγησης. Είναι πράγματι πολύ σημαντικό να χρονολογήσουμε το κτήριο και να κατανοήσουμε τη σχέση του με το Γυμνάσιο, το οποίο οικοδομήθηκε στις αρχές της ελληνοιστικής εποχής στους πρόποδες της ακρόπολης της Ερέτριας. Η ΕΑΣ διενήργησε την ανασκαφή σε δεκατρείς τομές, σχετικά επιφανειακές, δεδομένου ότι ο υδροφόρος ορίζοντας εμφανίστηκε σε βάθος μόλις μερικών δεκάδων εκατοστών, σε αυτόν τον τομέα της πόλης που ήταν ελώδης από την Αρχαιότητα. Τα στοιχεία που συγκεντρώθηκαν κατά τη διάρκεια αυτής της σύντομης ανασκαφικής περιόδου συνέβαλαν στη σαφέστερη χρονολόγηση της Νότιας Παλαίστρας και των διαφόρων κατασκευαστικών φάσεων. Η μελέτη των κεραμικών ευρημάτων θα πρέπει να αποτελέσει αντικείμενο πιο επισταμένης έρευνας, αν και ήδη επιτρέπει να σκιαγραφηθούν κάποια νέα δεδομένα.

Μία παλαίστρα κλασικής εποχής;

Αρκετοί τοίχοι κατασκευασμένοι από μικρούς λίθους χωρίς συνδετικό υλικό (με κόκκινο χρώμα στο σχέδιο) διαμορφώνουν έναν μεγάλο ορθογώνιο περίβολο που κάλυπτε περισσότερο από 700 μ² (23 × 31 μ.). Στη βόρεια πλευρά, ένας παράλληλος τοίχος ήταν μάλλον ο στυλοβάτης κιονοστοιχίας, σχηματίζοντας έτσι μια στοά (I1), η οποία περιέβαλλε την τεράστια αυλή (A2), ενώ ένας χώρος (T1) είναι διαμορφωμένος στη νοτιοανατολική γωνία του συγκροτήματος. Οι λίθοι που αποκαλύφθηκαν σε απόσταση 2,5 και 3 μ. αντίστοιχα από τον ανατολικό και τον νότιο τοίχο στήριζαν πιθανότατα τους κίονες επιπλέον στοών.

Η τοιχοποιία αυτών των τοίχων θυμίζει αρκετές ερετριακές κατασκευές του 5^{ου} αι. π.Χ. Παρομοίως, η κεραμική που προέρχεται από τη θεμελίωση ανήκει σε μια πρώιμη φάση της κλασικής εποχής, αναμφίβολα πριν από τις αρχές του 4^{ου} αι. π.Χ.

Οργάνωση του προγράμματος

Οι εργασίες στο πεδίο διενεργήθηκαν από τις 23 Αυγούστου μέχρι τις 7 Σεπτεμβρίου 2018 υπό τη διεύθυνση των Geoffroy Luisoni και Guy Ackermann (ΕΑΣ). Φοιτήτριες και φοιτητές συμμετείχαν στην ανασκαφή κάνοντας την πρακτική τους, συγκεκριμένα, οι Jérôme André, Alessandro Moro, Sarah Paudex, Maxime Sacchetto, Sora Urfer (Παν/μιο Λοζάνης), Antoine Gauthier (Παν/μιο Neuchâtel), Thomas Kerboul (Παν/μιο Γενεύης), Sarah Monz και Hannah Peters (Παν/μιο Βόννης) και Fabian Toscan (Παν/μιο Βέρνης). Η παρούσα αναφορά συντάχθηκε χάρη στη συμβολή πολλών ερευνητών, ανάμεσα στους οποίους είναι οι Denis Knoepfler, Pauline Maillard, Romaine Nari, Benoît Pittet και Laureline Pop. Σε όλους αυτούς οφείλουμε θερμές ευχαριστίες.

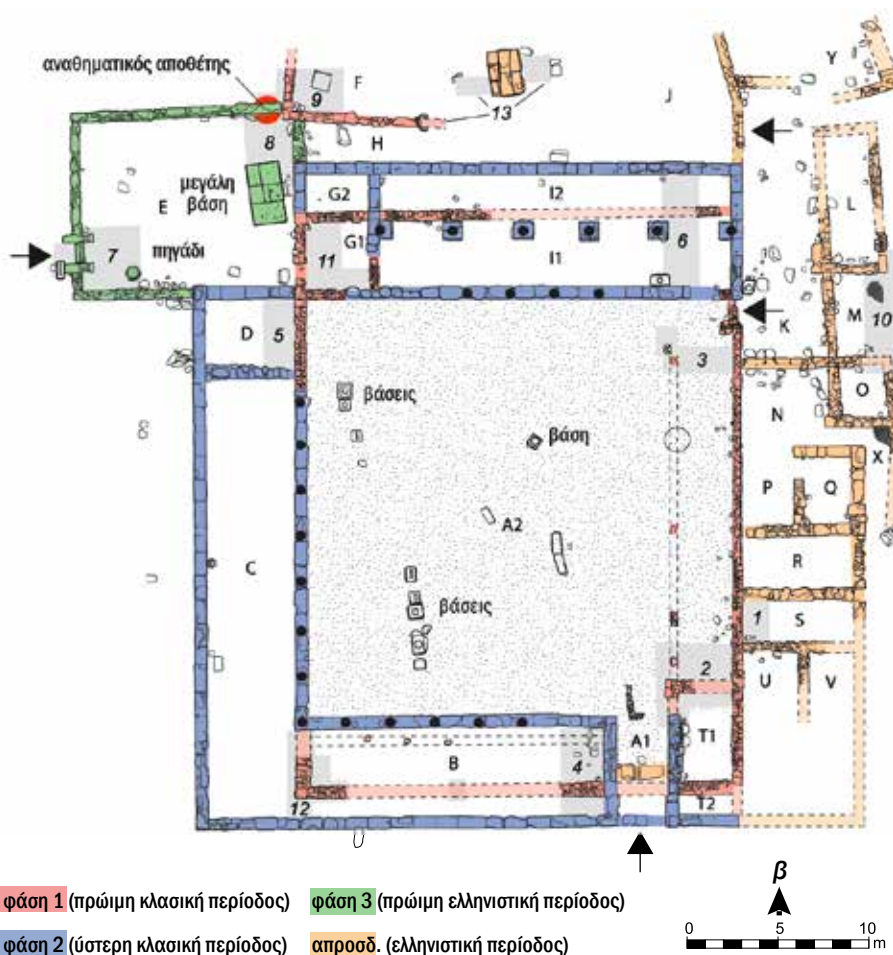

Το ιερό της Ειλειθυίας με το πηγάδι του (χώρος E) – Sanctuary of Eileithyia and its well (room E).

Η μεγάλη αυλή και οι τρεις υποθετικές στοές δεν επιτρέπουν να θεωρήσουμε αυτή την πρώτη κατασκευή ως ιδιωτική, είτε πρόκειται για κατοικία είτε για εργαστήριο. Πρέπει, επίσης, να αποκλειστεί η απόδοση της σε κάποιο ιερό καθώς δεν βρέθηκαν κινητά ευρήματα που να μαρτυρούν λατρευτική χρήση. Η επανάχρηση της θεμελίωσης σε ένα δεύτερο μνημείο με μεγάλο αύλειο χώρο της ύστερης κλασικής εποχής αποδεικνύει τη συνεχιζόμενη χρήση του ως παλαίστρας για την άσκηση των νεαρών Ερετριέων. Η κατασκευή του στο περιθώριο του αστικού ιστού, σε άμεση γειτνίαση με τα τείχη της πόλης, επιβεβαιώνει αυτή την υπόθεση. Η Νότια Παλαίστρα, στην πρώτη της φάση, αποτελεί σημαντικό τεκμήριο για την εξέλιξη των αθλητικών οικοδομημάτων κατά την κλασική εποχή, εφόσον οι παλαίστρες που ανήκουν χρονολογικά σε αυτή τη φάση παραμένουν εξαιρετικά σπάνιες.

Παράρτημα του Γυμνασίου;

Μεγάλοι τοίχοι που διαμορφώνονται από κροκαλοπαγείς λίθους στη θεμελίωση και στρώσεις από ασβεστόλιθους στην ανωδομή ανήκουν σε μια δεύτερη φάση (με μπλε χρώμα στο σχέδιο), κατά την οποία επαναχρησιμοποιούνται αρκετοί από τους τοίχους του πρωιμότερου μνημείου. Ο χώρος που καταλαμβάνεται από την αυλή (A2) παραμένει σχεδόν αμετάβλητος: διατηρείται η ανατολική πρόσοψη, μια νέα στοά σε σχήμα Γ (B-C) διαμορφώνεται στα δυτικά και στα νότια, ενώ μια μεγάλη εξέδρα με κεντρική κιονοστοιχία αντικαθιστά τη βόρεια στοά. Σύμφωνα με τους K. Κουρουνιώτη και D. Knoepfler (βλ. πλαισίο), αυτό το δημόσιο μνημείο μπορεί να ερμηνευτεί μόνο ως παλαίστρα, τη στιγμή μάλιστα που ο αύλειος χώρος του (A2) φιλοξε-

Κάτοψη της Παλαίστρας με τις διάφορες φάσεις – Phase plan of the Palaestra.

νούσε βάσεις από στήλες, αναθηματικούς κίονες και πιθανότατα μια ερμαϊκή στήλη.

Η τοιχοποιία των νέων τοίχων είναι γνωστή στην Ερέτρια καθ' όλη τη διάρκεια του 4^{ου} αι. π.Χ., χρονολόγηση που επιβεβαιώνεται και από τα ευρήματα κεραμικής που συλ-

λέχθηκαν από τη θεμελίωση. Η κατασκευή του τοποθετείται πριν τις αρχές της ελληνιστικής εποχής, αλλά είναι ακόμη νωρίς για να αποφασίσει κανείς εάν είναι πρωιμότερη από ή σύγχρονη με αυτή του Γυμνασίου, που χρονολογείται στο 325 π.Χ. ή λίγο αργότερα.

Το Ιερό της Ειλειθυίας

Στα βορειοδυτικά της παλαίστρας, ο Κ. Κουρουνιώτης έφερε στο φως έναν μεγάλο ορθογώνιο περίβολο (Ε με πράσινο χρώμα στο σχέδιο), η πρόσβαση στον οποίο γινόταν από τα δυτικά μέσω θύρας με παραστάδες. Στον χώρο υπάρχουν ένα πηγάδι με μικρό βάθος και μια μεγάλη βάση που πιθανότατα έφερε βωμό, αγάλματα ή προσφορές στη θεά Ειλειθυία, σύμφωνα με τις επιγραφές που βρέθηκαν σε αυτόν τον τομέα. Σύμφωνα με τον D. Knoepfler, η λατρεία της θεάς προστάτιδας του τοκετού και των νεαρών παιδιών δικαιολογείται απόλυτα δίπλα από μια παλαίστρα, όπως μαρτυρούν τα παράλληλα που έχουν βρεθεί στον ελληνικό κόσμο.

Οι τοίχοι αυτού του μικρού ιερού θυμίζουν και άλλες ερετριακές κατασκευές της ελληνιστικής εποχής. Επίσης, σε αναθηματικό αποθέτη που εντοπίστηκε κάτω από τη θεμελίωση του βόρειου τοίχου βρέθηκαν περίπου εκατό μικκύλες κοτύλες. Αυτά τα μικρά αγγεία επιτρέπουν τη χρονολόγηση του ιερού περιβόλου στο τελευταίο τέταρτο του 4^{ου} αι. ή το αργότερο στις αρχές του 3^{ου} αι. π.Χ. Κάποιοι ακόμα τοίχοι κλασικής εποχής που βρέθηκαν βορειότερα θα μπορούσαν να ανήκουν σε κατοικίες δίπλα στην Παλαίστρα. Τέλος, αν και δεν έχει προχωρήσει η χρονολόγηση των χώρων στα ανατολικά της

αυλής (Κ έως Υ με πορτοκαλί χρώμα), είναι πολύ πιθανό να πρόκειται για κτίσματα της ελληνιστικής εποχής που κατασκευάστηκαν από πολυάριθμους λίθους σε δεύτερη χρήση, μεταξύ των οποίων και ένα όριο του ιερού.

Αναθηματικός αποθέτης κάτω από τον βόρειο τοίχο του ιερού της Ειλειθυίας. Votive deposit under the northern wall of the sanctuary of Eileithyia.

Μικκύλες κοτύλες από τον αναθηματικό αποθέτη. Miniature cotylai from a votive deposit.

Χρονικό των ερευνών και βιβλιογραφία

1917: Ανασκαφές του Κ. Κουρουνιώτη, ο οποίος ερμηνεύει το σύνολο των λειψάνων ως παλαίστρα και σημειώνει την ύπαρξη ιερού της Ειλειθυίας (Κ. Κουρουνιώτης, Πρακτ. 1917, 17. ΑΕφ. 1917, 238–239).

1960: Εργασίες καθαρισμού και νέα αποτύπωση του μνημείου από τους Β. Πετράκος και Σ. Ζαχαρίδη (Β. Πετράκος, ΑΔ 17 [1961–1962], 144–157).

1972: Πρώτη πρόταση χρονολόγησης από τους Ρ. Auberson και Κ. Schefold (Ρ. Auberson – Κ. Schefold, Führer durch Eretria [Βέρνη 1972], 138–141, πίν. 72).

1987: Ο Π.Γ. Θέμελης αμφισβητεί την ταύτιση του μνημείου με παλαίστρα και προτείνει να ερμηνευθεί ως εστιατόριο του ιερού (Π.Γ. Θέμελης, «Ερετριακές λατρείες» στο: Φίλια έπη εις Γ.Ε. Μύλωναν [Αθήνα 1987], 115–118).

1990: Ο D. Knoepfler μελετά τις επιγραφές του ιερού της Ειλειθυίας και υποστηρίζει εκ νέου τη λειτουργία του μνημείου ως παλαίστρας (D. Knoepfler, «Dédicaces érétriennes à Ilithyie», AntK 33 [1990], 115–127).

2017: Νέο σχέδιο αποτύπωσης και χρονολόγηση από τον G. Luisoni (G. Luisoni, Étude d'un bâtiment à vocation gymnique au sud-est d'Érétrie: La Palestre sud, synthèse et nouvelles observations, ανέκδοτη διπλωματική εργασία του Πανεπιστημίου της Λοζάνης, Ιούλιος 2017).

2018: Νέες ανασκαφές διεξάγονται από την ΕΑΣ.

Abstract

After the 2015–2017 excavations in the Gymnasium, a second palaestra located in the south-eastern part of the city close to the harbour was investigated. Exploratory trenches were opened to clarify the plan and construction phases of the monument in order to understand the relationship between this palaestra and the gymnasium. Evidence shows that the first phase of the building dates back to the Classical period (5th c. BC), quite an early chronology for this type of structure.

The north-western part of the complex was occupied by a small cult space devoted to Eileithyia. Excavations under the foundations of the northern wall uncovered a votive deposit of some 100 miniature cotylai, which suggests that the sanctuary was established in the last quarter of the 4th c. BC or the first decades of the 3rd c. BC.

Ερέτρια, Παλαίστρα

αλλά να καλύπτονται από θαλάσσια ιζήματα. Επειδή το Φράγγχι είναι μία από τις πρώτες τοποθεσίες στην Ευρώπη που ακολούθησαν τον νέο αυτό τρόπο ζωής, η αποκάλυψή του θα παρέχει σημαντικές πληροφορίες για τις συνθήκες αυτών των αλλαγών.

Για τον λόγο αυτό, μια ομάδα από το Πανεπιστήμιο της Γενεύης, υπό την αιγίδα της Ελβετικής Αρχαιολογικής Σχολής στην Ελλάδα και σε συνεργασία με την Εφορεία Εναλίων Αρχαιοτήτων, ερευνά από το 2012 τα ύδατα στον όρμο στα ανοιχτά του σπηλαιού. Το 2014, μια μεγάλη ανακάλυψη περίμενε τους ερευνητές μερικές εκατοντάδες μέτρα βόρεια από το Φράγγχι, στο ύψος της παραλίας Λαμπαγιαννά: εκεί, σε μικρό βάθος αποκαλύφθηκαν στον θαλάσσιο βυθό τα αρχιτεκτονικά λείψανα (θεμέλια τοίχων και κτιρίων) μιας πόλης της Πρώιμης Εποχής του Χαλκού που χρονολογείται στα μέσα της 3^{ης} χιλιετίας π.Χ.

Από το 2015, οι εργασίες στην κοιλάδα επικεντρώνονται σε δύο τομείς: στο Φράγγχι και στην παραλία Λαμπαγιαννά. Στις δύο αποστολές του 2016 και του 2017 πραγματοποιήθηκαν τοπογραφική αποτύπωση, γεωφυσικές μετρήσεις και ενάλιες ανασκαφές.

Μια πρεμιέρα

Το 2018, ο στόχος ήταν να περαιωθεί το πρόγραμμα των προηγούμενων ετών ολοκληρώνοντας την τοπογραφική έρευνα και πραγματοποιώντας τις τελευταίες γεωφυσικές μετρήσεις στην περιοχή Λαμπαγιαννά. Η μέθοδος που εφαρμόστηκε ήταν αυτή της τομογραφίας ειδικής ηλεκτρικής αντίστασης.

Παράλληλα, πραγματοποιήθηκαν οι πρώτες γεωφυσικές μετρήσεις στην περιοχή Φράγγχι, κοντά στην ακτή, με την ελπίδα ότι θα επιβεβαιωθεί η υπόθεση για την ύπαρξη ενός νεολιθικού χωριού στη θέση αυτή. Αναμένοντας τα οριστικά αποτελέσματα πρέπει να σημειωθεί ότι είναι η πρώτη φορά που η μέθοδος της τομογραφίας ηλεκτρικής ειδικής αντίστασης χρησιμοποιήθηκε σε υποβρύχιο περιβάλλον και σε τέτοια μεγάλη κλίμακα. Τα εύσημα πρέπει να αποδοθούν στην ομάδα του Ν. Παπαδόπουλου (GeoSat ReSearch Lab, Ρέθυμνο), η οποία κατάφερε να ξεπεράσει τους περιορισμούς που επέβαλε το πεδίο έρευνας: το καλώδιο με τα ηλεκτρόδια, τοποθετημένο συνήθως στον βυθό της θάλασσας από την ακτή, έπρεπε να ρυμουλκείται από πλοίο στην περιοχή Λαμπαγιαννά εξαιτίας της μεγάλης έκτασης του τομέα προς την ανοικτή θάλασσα. Μένει, λοιπόν, να αξιολογηθεί η αποτελεσματικότητα της μεθόδου.

Όρμος Κοιλιάδας 2018: μέρος της ομάδας. Bay of Kiladha 2018, a part of the team.

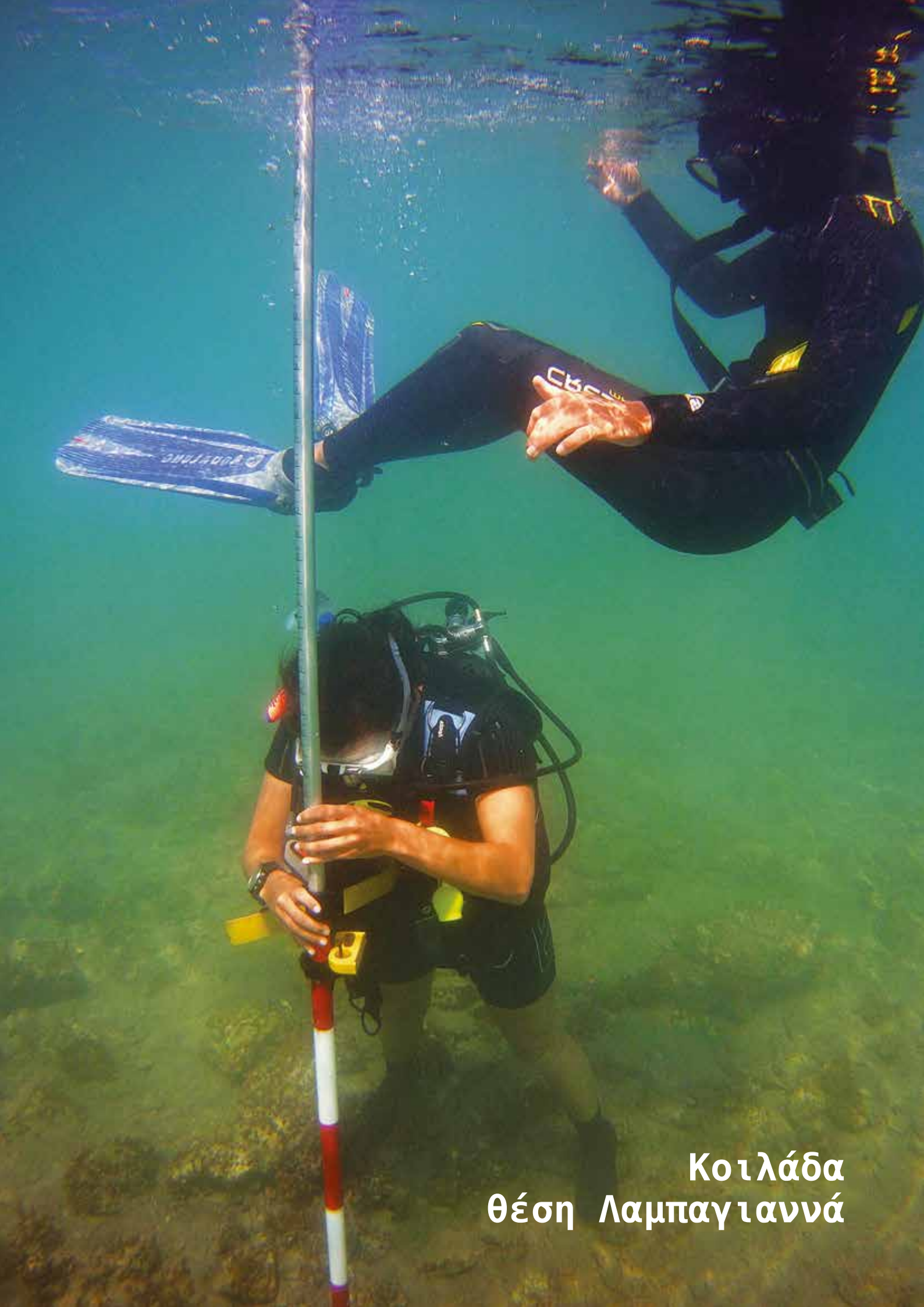
Οργανόγραμμα και ευχαριστίες

Οι έρευνες στην περιοχή πραγματοποιήθηκαν από τις 2 Ιουλίου έως τις 10 Αυγούστου και διευθύνονταν στο πεδίο από την Δ. Κουτσούμπα (Εφορεία Εναλίων Αρχαιοτήτων), από την ελληνική πλευρά και τον J. Beck (Παν/μιο Γενεύης) από την ελβετική πλευρά. Και οι δύο θέλουν να εκφράσουν τη βαθιά ευγνωμοσύνη τους στις Π. Καλαμαρά, Προϊσταμένη της Εφορείας Εναλίων Αρχαιοτήτων, και Α. Σίμωσι, επιστημονική υπεύθυνη του προγράμματος, καθώς και στον Κ. Reber, Διευθυντή της Ελβετικής Αρχαιολογικής Σχολής στην Ελλάδα, όπως και στους Σ. Μουρέα (Εφορεία Εναλίων Αρχαιοτήτων), Ρ. Birchler Emery (μελέτη των κινητών ευρημάτων, Παν/μιο Γενεύης), Γ. Bobon (αρχαιολόγο, Σόφια), Α. Λασκαριδίου (αρχαιολόγο, Κρανίδι), Α. Sení (διοικητική υποστήριξη, Κοιλιάδα), Γ. Νομικό (υπεύθυνο καταδύσεων, Αθήνα), Ν. Παπαδόπουλο (γεωφυσικές μετρήσεις, Ρέθυμνο) και την ομάδα του, Κ. Βαφειάδου (υποψ. διδάκτορα, Παν/μιο Ζυρίχης), Θ. Χριστοφόρου (υποψ. διδάκτορα, Παν/μιο Κύπρου), Μ. Muschiatti (φοιτητή, Παν/μιο Λοζάνης), Α. Mahler (φοιτητή, Παν/μιο Neuchâtel), S. Emery (Γενεύη), Δ. Σφυρή (Δήμαρχο Κρανιδίου), Δ. Θεοδώρου (Πρόεδρο Φούρνων), Δ. Καμιζή (Κρανίδι), την οικογένεια Λιβανού, το Ίδρυμα Ernst και Lucie Schmidheiny, την εταιρεία Meylan Publicité + Signalétique, χωρίς την βοήθεια των οποίων δεν θα μπορούσε να πραγματοποιηθεί αυτή η αποστολή.

Ρημούλκηση καλωδίου στον θαλάσσιο βυθό. Cable hauling on the seabed.

Ο στόχος ήταν να υπολογιστεί η έκταση, στον χρόνο και στον χώρο, της εγκατάστασης στην παραλία Λαμπαγιαννά. Τα αποτελέσματα στάθηκαν στο ύψος της ανακάλυψης, αφού αποδείχθηκε όχι μόνο ότι οι ορατές κατασκευές (σε έκταση 1,2 εκτάρια) αντιπροσωπεύαν μόλις ένα μέρος της επιφάνειας της πόλης, αλλά και ότι υπήρχαν και πρωιμότερα στρώματα, τα οποία ανάγονται στις αρχές της 3^{ης} χιλιετίας π.Χ., δηλαδή λίγο μετά το τέλος της Νεολιθικής περιόδου.

Κοιλάδα
θέση Λαμπαγιαννά

Μελέτες κεραμικής στην Ερέτρια

Tobias Krapf – Thierry Theurillat

Το συνηθέστερο εύρημα κατά τη διάρκεια των αρχαιολογικών ανασκαφών είναι τα κεραμικά όστρακα, συχνά απομεινάρια καθημερινής δραστηριότητας. Με την πρώτη ματιά, αυτά τα αντικείμενα δεν θεωρούνται εντυπωσιακά, εκτός και αν πρόκειται για ακέραια αγγεία. Ωστόσο, μπορούν να προσφέρουν πολλές σημαντικές πληροφορίες στους ειδικούς.

Η κεραμική ως πηγή πληροφοριών

Χάρη στις τεχνοτροπικές αλλαγές που παρατηρούνται στα αγγεία από γενιά σε γενιά, η κεραμική χρονολογείται πλέον με αρκετή ακρίβεια και τα θραύσματα κεραμικής με τη σειρά τους προσφέρουν σημαντικές πληροφορίες σχετικά με τη χρονολόγηση των συνευρημάτων τους. Τα διάφορα σχήματα αγγείων, επίσης, παρέχουν πληροφορίες σχετικά με τις δραστηριότητες που λάμβαναν χώρα, όπως λ.χ. μαγειρική, πόση ή αποθήκευση προϊόντων.

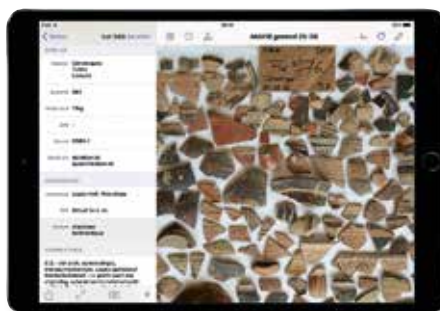
Τα θραύσματα κεραμικής μας πληροφορούν επίσης για την αρχαία τεχνοτροπία και βιοτεχνία. Τα κεραμικά αγγεία από τη μία πλευρά χρησιμοποιούνταν για τη μεταφορά προϊόντων και από την άλλη ήταν τα ίδια εμπορεύσιμα είδη. Ως εκ τούτου, προσφέρουν πληροφορίες για τα εμπορικά δίκτυα της αρχαιότητας. Τέλος, οι διακοσμητικές παραστάσεις που φέρουν συχνά τα αγγεία, κυρίως κατά την αρχαϊκή και την κλασική εποχή, παρέχουν πολλές και διαφορετικές μαρτυρίες για ποικίλα θέματα, από την καθημερινότητα των αρχαίων έως και τη μυθολογία τους.

Τεράστιες ποσότητες

Μόνο κατά τη διάρκεια των 6 εβδομάδων ανασκαφών στην Αμάρυνθο, το 2018, 66.000 θραύσματα κεραμικής ήρθαν στο φως, πλύθηκαν, καταγράφηκαν και μετρήθηκαν. Είναι εύκολο, λοιπόν, να φανταστεί κανείς πόσα εκατομμύρια θραύσματα κεραμικής βρέθηκαν και καταγράφηκαν κατά τη διάρκεια των 55 ετών ανασκα-

φής στην Ερέτρια. Κατά συνέπεια, είναι αναμενόμενο ότι η μελέτη της κεραμικής αποτελεί μια από τις κύριες ασχολίες των αρχαιολόγων. Μια πρώτη διαλογή πραγματοποιείται ήδη στον χώρο της ανασκαφής. Τα δεδομένα, από το 2015 και μετά, συγκεντρώνονται στα iPad χάρη στην εφαρμογή της Αμερικανικής Σχολής Κλασικών Σπουδών στην Αθήνα «iDig», η οποία επιτρέπει τον άμεσο συσχέτισμό των πληροφοριών

Η συντήρηση των αγγείων καταλαμβάνει μεγάλο μέρος των εργασιών στα εργαστήρια. Ο Χάρης Γιαννουλόπουλος και η Γαλάτεια Κονσουλίδη (ΕΑΣ) συντήρησαν 23 αγγεία από ένα σύνολο 1420 θραυσμάτων, τα οποία ανακαλύφθηκαν το 2017 μέσα σε πηγάδι στην Αμάρυνθο. Τα περισσότερα από τα αγγεία αυτά χρησιμοποιούνταν για την άντληση νερού και πρέπει για κάποιον λόγο να έπεσαν μέσα στο πηγάδι.

Καταγραφή δεδομένων σε iPad με την εφαρμογή iDig. Recording data with iDig app on iPad.

Ο Χάρης Γιαννουλόπουλος, συντηρητής της ΕΑΣ. Harry Giannouloupolous, the Swiss School's restorer.

με τα ευρήματα κάθε ανασκαφής. Περισσότερο από 15.000 διαγνωστικά θραύσματα αγγείων από την Ερέτρια έχουν σχεδιαστεί την τελευταία δεκαετία, ενώ νέα ευρήματα έρχονται συνεχώς στο φως.

Προγράμματα που στοχεύουν στην ερμηνεία

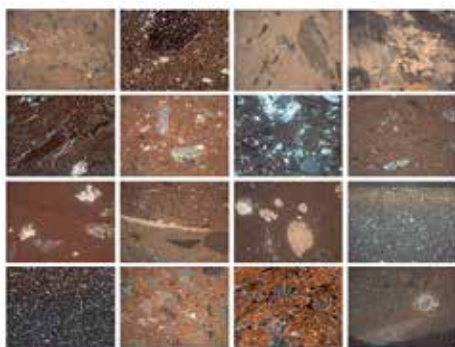
Ερευνητές της ΕΑΣ ασχολούνται, στο πλαίσιο τεσσάρων διδακτορικών διατριβών, από τις οποίες η πρώτη υποστηρίχτηκε το 2018, με συνθετικές μελέτες της κεραμικής διαφόρων εποχών από την Ερέτρια. Οι έρευνες αυτές παρουσιάζονται εν συντομία στις επόμενες σελίδες. Την ίδια στιγμή, άλλοι ερευνητές μελετούν συγκεκριμένα είδη κεραμικής ή ασχολούνται με συγκεκριμένα ερευνητικά ερωτήματα. Για παράδειγμα, ο Marek Palaczyk (Παν/μιο Ζυρίχης) μελετά τους εμπορικούς αμφορείς, ενώ ένα άλλο πρόγραμμα ασχολείται με την εισηγμένη κεραμική στην Ερέτρια από τα εξειδικευμένα εργαστήρια της Αίγινας, τα προϊόντα των οποίων εξαγόταν και σε άλλες περιοχές της Ελλάδας.

Μεγάλο ενδιαφέρον έχει και η διάδοση της ευβοϊκής κεραμικής προς τη Δύση. Η Marianna Fasanella (Παν/μιο Λοζάνης) ασχολείται με τη σύγκριση της κεραμικής από την Καλαβρία με εκείνη της Ερέτριας και χρησιμοποιεί ακτίνες X για να καθορίσει εάν τα αγγεία είχαν πλαστεί στο χέρι ή στον κεραμικό τροχό.

Κάθε χρόνο φοιτήτριες και φοιτητές κάνουν την πρακτική τους άσκηση στο Μουσείο της Ερέτριας και ενθαρρύνονται στη μελέτη συνόλων στο πλαίσιο των πτυχιακών τους εργασιών. Ανάμεσά τους είναι η Sarah Paudex (Παν/μιο Λοζάνης), η οποία μελετά την κεραμική από τις κλασικές και ελληνιστικές πυρές της Ερέτριας.

Τα παράγωγα της ερετριακής κεραμικής

Το 2012 ξεκίνησε ένα συλλογικό διεθνές πρόγραμμα που στόχο έχει να αποσαφηνίσει τα χαρακτηριστικά της κεραμικής παραγωγής στην Ερέτρια. Σε αυτό το διεπιστημονικό πρόγραμμα συνεργάζονται στενά ερευνητές από την Ελβετική Αρχαιολογική Σχολή στην Ελλάδα, το εργαστήριο Fitch της Βρετανικής Σχολής στην Αθήνα (Ευαγγελία Κυριαζή και Ξένια Χαραλαμπίδου) και το CNRS (Sylvie Müller Celka). Βασιζόμενο σε μακροσκοπικές, πετρογραφικές και χημικές αναλύσεις, το τρέχον πρόγραμμα στοχεύει στη διαχρονική μελέτη της παραγωγής και της προμήθειας κεραμικών στην περιοχή της Ερέτριας από την αρχή της Εποχής του Χαλκού έως τη ρωμαϊκή περίοδο.

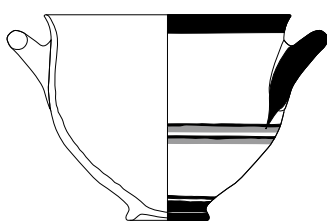

425 κεραμικά όστρακα, που επιλέχθηκαν με προσοχή από καλά στρωματογραφημένα σύνολα, αποτέλεσαν αντικείμενο πετρογραφικής και χημικής ανάλυσης με τη μέθοδο της φασματοσκοπίας φθορισμού ακτίνων X και συγκρίθηκαν με γεωλογικά υλικά και με πειραματικές κεραμικές πλίνθους. Ο πρωταρχικός στόχος είναι να αναλυθούν τα χαρακτηριστικά της τοπικής παραγωγής της Ερέτριας, τόσο από πλευράς σύνθεσης όσο και τεχνολογίας, καθώς και να προσδιοριστούν οι παραλλαγές και οι μεταβολές στην παραγωγή με την πάροδο του χρόνου. Σκοπός μας είναι, επίσης, να αναλυθεί, με τη μελέτη της εισηγμένης κεραμικής, η μεταβλητή θέση που κατείχε η Ερέτρια στα εμπορικά δίκτυα σε περιφερειακό και υπερ-περιφερειακό επίπεδο.

Προϊστορική κεραμική

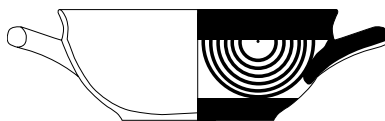
Αν και τα αρχιτεκτονικά λείψανα των πρώτων κατοίκων της Ερέτριας έχουν αφήσει λίγα ίχνη, χιλιάδες κεραμικά όστρακα —ακόμη και ακέραια αγγεία— μαρτυρούν τις καθημερινές τους δραστηριότητες από το 3000 π.Χ. περίπου. Η τεχνοτροπική εξέλιξη της κεραμικής επιτρέπει τη χρονολόγηση των πρώτων χώρων κατοίκησης που εναλλάσσονταν στην περιοχή κατά την προϊστορική εποχή. Έτσι η Sylvie Müller Celka (CNRS) μελετά

την κατοίκηση στην περιοχή κατά την Τελική Νεολιθική και την Πρώιμη Εποχή του Χαλκού (3^η χιλιετηρίδα π.Χ.), η οποία εντοπίζεται αρχικά στην κορυφή της ακρόπολης και στη συνέχεια μεταφέρεται στην ακτογραμμή. Στη Μέση και Ύστερη Εποχή του Χαλκού (2^η χιλιετηρίδα π.Χ.), η άνοδος της στάθμης της θάλασσας οδήγησε τους κατοίκους να αναζητήσουν καταφύγιο ξανά στα ύψη της ακρόπολης. Η κεραμική αυτών των περιόδων αποτελεί το αντικείμενο μιας ευρύτερης μελέτης από τον Tobias Krafz (ΕΑΣ-SNFS), στην οποία περιλαμβάνονται και άλλες σύγχρονες θέσεις από την ηπειρωτική Ελλάδα και την Αλβανία.

Γεωμετρική κεραμική

Τα κεραμικά προϊόντα της Ερέτριας, και γενικότερα της Εύβοιας, διαδόθηκαν ευρέως στη Μεσόγειο κατά τον 8^ο αι. π.Χ. Βρίσκουμε, για παράδειγμα, τους περίφημους σκύφους με τα ημικυκλικά μοτίβα σε όλα τα παράλια της Άνω Ανατολής και μέχρι στις ελληνικές αποικίες της Κάτω Ιταλίας. Αυτά τα αγγεία δημοσιεύθηκαν το 2008 από τους Samuel Verdan, Anne Kenzelmann και Claude Léderrey (Eretria XX), ενώ οι χημικές αναλύσεις που έχουν γίνει στην κεραμική από την Εύβοια συνέβαλαν πρόσφατα να προσδιοριστούν τα εργαστήρια που την παρήγαγαν.

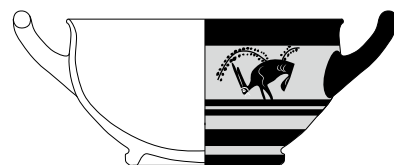

Οι Ελβετοί κεραμολόγοι επεκτείνουν τώρα την έρευνά τους στην άγνωστη ακόμη κεραμική του 7^{ου} αι. π.Χ., η μεγαλύτερη ποσότητα της οποίας ανακαλύφθηκε στις ανασκαφές του Ηρώου της Ερέτριας, και στην ακόμη προγενέστερη κεραμική, του 10^{ου} και 9^{ου} αι. π.Χ. που βρέθηκε στα αρχαιότερα στρώματα του Αρτεμισίου της Αμαρύνθου, ενώ δεν έχει βρεθεί στην πόλη. Η γεωμετρική κεραμική δεν έχει παραμεληθεί από την έρευνα εφόσον η Daniela Greger (ΕΑΣ-Παν/μιο Λοζάνης) υποστήριξε το 2018 την πτυχιακή της εργασία σχετικά με την εισηγμένη κεραμική του 8^{ου} και 7^{ου} αι. π.Χ. από το Ιερό του Απόλλωνα και το Ηρώο.

Αρχαϊκή κεραμική

Η Tamara Saggini (Παν/μιο Γενεύης), στο πλαίσιο εκπόνησης της διδακτορικής της διατριβής, ασχολείται με την κεραμική από την Ερέτρια που χρονολογείται στη μετάβαση από την αρχαϊκή στην κλασική εποχή. Αυτή η κρίσιμη για τον ελληνικό κόσμο μεταβατική περίοδος υπήρξε ιδιαιτέρως σημαντική και για την Ερέτρια, η οποία, σύμφωνα με τους αρχαίους συγγραφείς, καταστράφηκε από τον περσικό στρατό. Η μελέτη της περιλαμβάνει ποικίλα σύνολα ευρημάτων από διάφορα μνημεία (δημόσια, ιδιωτικά, ιερά και ταφικά) και έχει στόχο να συσχετίσει αυτά τα υλικά τεκμήρια με τις φιλολογικές πηγές και τα αρχαιολογικά λείψανα.

Σε αυτό το πλούσιο αρχαιολογικό υλικό ξεχωρίζει ένα εύρημα της δεκαετίας του 1980 που εντοπίστηκε κατά τη διάρκεια των ανασκαφών στην Ανατολική Στοά. Πρόκειται για έναν μεγάλο λάκκο στον οποίο βρέθηκαν περίπου 13.000 κεραμικά θραύσματα που χρονολογούνται μεταξύ 510 και 490 π.Χ. Η μελέτη αυτού του αξιόλογου συνόλου, στο οποίο κυριαρχεί η εισηγμένη κεραμική από την Αττική, αποκαλύπτει τη μερική καταστροφή της αρχαϊκής Στοάς από πυρκαγιά. Ταυτόχρονα, παρέχει πληροφορίες για τις εμπορικές δραστηριότητες που λάμβαναν χώρα εκείνη την εποχή στην αγορά της Ερέτριας.

Κλασική κεραμική

Ενώ για πολλά χρόνια οι κεραμολόγοι της ΕΑΣ περιορίζαν την μελέτη τους στα εντός των τειχών ευρήματα, απέκτησαν πλέον πρόσβαση στο υλικό από τις ανασκαφές στην Αμάρυνθο. Αυτό το υλικό παρουσιάζει ομοιότητες, αλλά και αξιοσημείωτες διαφορές και προσφέρει το ιδανικό πλαίσιο για συγκριτικές μελέτες. Μια τέτοια περίπτωση είναι η έρευνα της Claudia Gamma (Παν/μιο Βασιλείας-SNFS) που μελετά τα προϊόντα κλασικής εποχής από την Ερέτρια σε σύγκριση με τα δείγματα κεραμικής από την πόλη και από το σημαντικότερο ιερό της εκτός του άστεως. Η ερευνη-

τρια προσπαθεί, επίσης, να προσδιορίσει το ποσοστό της τοπικής και της εισηγμένης παραγωγής και την εξέλιξη τους από τον 5^ο έως τον 4^ο αι. π.Χ. Ταυτόχρονα, συνεργάζεται στη δημοσίευση της κλασικής και ελληνιστικής κεραμικής από το οικόπεδο Μπουρατζά στην Ερέτρια, υπό την επιμέλεια της Kristine Gex.

Ελληνιστική κεραμική

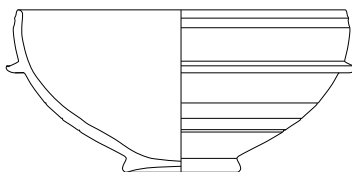
Η πόλη της Ερέτριας γνώρισε την ελληνιστική εποχή τέτοια άνθηση που δεν είχε προηγουμένο. Οι ελβετικές ανασκαφές απέδωσαν μεγάλη ποσότητα κεραμικής που χρονολογείται στους τρεις τελευταίους αιώνες π.Χ. Ο Guy Ackermann (Παν/μιο Λοζάνης) αφιέρωσε τη διδακτορική του διατριβή στη μελέτη αυτού του υλικού. Η ανάλυση περίπου πενήντα κλειστών συνόλων επέτρεψε στον ερευνητή να καταρτίσει μια τυπολογία και να χρονολογήσει με ακρίβεια τα προϊόντα των τοπικών εργαστηρίων. Οι έρευνες αυτές θέτουν υπό αμφισβήτηση διάφορες ερμηνείες που θεωρούνταν δεδομένες, κυρίως όσον αφορά στα διάφορα στρώματα καταστροφής που παρατηρήθηκαν στις ανασκαφές και ίσως αποδόθηκαν βεβιασμένα σε ιστορικά γεγονότα. Οι μελέτες αυτές ξεπερνούν τα όρια της κεραμικής και άπτονται ζητημάτων της οικονομικής

και κοινωνικής ζωής, όπως και του ευρύτερου υλικού πολιτισμού της εποχής, ανάμεσα στην παράδοση και τον νεωτερισμό.

Ρωμαϊκή κεραμική

Εδώ και χρόνια υπήρχε η άποψη ότι η πόλη καταστράφηκε κατά τους πρώτους αιώνες της ρωμαϊκής κυριαρχίας, αφήνοντας τη θέση της σε μια μικρή κοινότητα ψαράδων και αγροτών. Η πρόσφατη ανακάλυψη του ναού για την αυτοκρατορική λατρεία και των ρωμαϊκών λουτρών ανέτρεψε όσα γνωρίζαμε: από τον 1^ο μέχρι τον 3^ο αι. μ.Χ. η Ερέτρια ζει στο ρυθμό της Ρωμαϊκής Αυτοκρατορίας, γεγονός που αποδεικνύεται από τα προϊόντα κεραμικής εισηγμένα από το Αιγαίο, τη Μικρά Ασία, την Ιταλία, ακόμη και από την Αφρική.

Σε αυτά τα κεραμικά ευρήματα της αυτοκρατορικής εποχής από τις ελβετικές ανασκαφές εστιάζει η διδακτορική διατριβή της Simone Zurbriggen (Παν/μιο Βασιλείας). Η κατάρτιση μιας τυπολογίας της τοπικής κεραμικής και ο εντοπισμός των εισαγωγών θα χρησιμεύσει ως καμβάς για να εκτιμήσει κανείς καλύτερα τους τελευταίους αιώνες της πόλης και τη θέση της στην καρδιά της Μεσογείου.

Πρόσφατες δημοσιεύσεις (επιλογή)

ACKERMANN G., *La céramique d'Érétrie à l'époque hellénistique. Une chronotypologie au service de l'histoire d'une ville grecque entre la fin du IVe et le Ier siècle av. J.-C.* Thèse de doctorat, Université de Lausanne, 2018.

CHARALAMBIDOU X. - KIRIATZI E. - MÜLLER CELKA S. *et alii*, *Eretrian ceramic production through time: Geometric to Hellenistic periods.* JASC Reports 2017, <https://doi.org/10.1016/j.jasrep.2017.11.022>.

GEX K. *et alii*, *Im Zentrum der Stadt. Klassische und hellenistische Funde und Befunde aus dem Grundstück Bouratza (Ausgrabung 1979-1981).* ERETRIA XXIII, Gollion 2019.

GREGER D., *La céramique importée des VIIIe et VIIe siècles av. J.-C. à Érétrie.* Master, Université de Lausanne, 2018.

KRAPF T., *Ερέτρια και Αμάρυνθος: δύο γειτονικοί αλλά διαφορετικοί οικισμοί της Μέσης Εποχής του Χαλκού στην Εύβοια.* in: A. Μαζαράκης Αιινιάν (επιμ.), *AETHSE 4*, Volos 2015, 681-696.

SAGGINI T., *Perserschutt in Eretria? A pit in the Agora.* in: *There and Back Again, Greek Art in Motion. Conference in Honour of Sir John Boardman on the Occasion of his 90th Birthday, Lisbon 3-5 May 2017, forthcoming.*

ZURBRIGGEN S., *Kaiserzeitliche Keramik aus Eretria (Euböa, Griechenland) - ein Vorbericht.* RCRF Acta 45, 2018, 751-758.

Δεξιά: Ερέτρια, ανασκαφές στο Θεσμοφόρειο (1966).
Right: Eretria, excavation of the Thesmophorion (1966).

Μύηση στην κεραμική

Οι ανασκαφές πεδίου καταλαμβάνουν μεγάλο τμήμα της δημοσιότητας, ωστόσο σημαντικό μέρος της αρχαιολογικής εργασίας πραγματοποιείται στις αποθήκες του Μουσείου, όπου συλλέγονται, ταυτίζονται, μετρώνται και σχεδιάζονται χιλιάδες θραύσματα κεραμικής.

Επιμορφωτικά σεμινάρια διοργανώνονται περισσότερες φορές μέσα σε κάθε χρόνο. Φοιτητές Ελβετικών Πανεπιστημίων, υπό τη καθοδήγηση ειδικών, μισούν στις διάφορες τεχνικές ανάλυσης και καταγραφής, έχοντας ως δείγμα το υλικό μιας εποχής ή μιας συγκεκριμένης ανασκαφής (βλ. το πρόγραμμα για το 2019). Μερικοί αποφασίζουν να συνεχίσουν τη μελέτη αυτή στο πλαίσιο πτυχιακής εργασίας ή διδακτορικής διατριβής.

Επιμορφωτικό σεμινάριο για την κεραμική, Μουσείο της Ερέτριας – Pottery workshop, Museum of Eretria.

Ερέτρια, Ακρόπολη

CSI (Ceramic Scene Investigation)

Any excavation is not unlike a crime scene where archaeologists track down the tiniest clue to grasp what happened in the past. Ceramic sherds are yielded by the thousands; they are like fingerprints, revealing the identity of the protagonists, their habits and their intentions. Only experts can interpret this evidence, these are the "ceramologists".

Drawing knowledge from libraries and museum storerooms, ceramologists form a restricted club, with its codes (Munsell) and members-only meetings (IARPotHP, ReiCretActa, ΕΣΕΚ). They are easily recognizable by the pottery dust attached to their clothing and their amazed look before the most trivial pot.

Δημοσιεύσεις και διαλέξεις Publications and conferences

- ACKERMANN G., Un ensemble de céramique de la haute époque hellénistique et la présence macédonienne à Éréttrie (Eubée, Grèce). στο E. Kotsou (επιμ.), 9th Scientific Meeting on Hellenistic Pottery, Athens 2018, 361-378.
- ACKERMANN G. - TETTAMANTI R. - POP L. - REBER K., Le Gymnase d'Éréttrie 2017. AntK 61, 2018, 124-129.
- BECK J. - KOUTSOUMBA D., Baie de Kiladha 2017. AntK 61, 2018, 138-142.
- FACHARD S. - THEURILLAT T. - PSALTI A. - ACKERMANN D. - KNOEPFLER D., La Nécropole du Canal à Éréttrie: topographie et inscriptions. BCH 141, 2018, 141-226.
- GHILARDI M. - VACCHI M. - CURRAS A. - MÜLLER CELKA S. - THEURILLAT T. - LEMOS I. - PAVLOPOULOS K., Géoarchéologie des paysages littoraux le long du golfe sud-eubéen (île d'Eubée, Grèce) au cours de l'holocène. Quaternaire 29.2, 2018, 95-120.
- KNOEPFLER D., Mégaride - Béotie - Eubée - Chalcidiens et Érétriens de Thrace. Bulletin épigraphique. REG, 130, 2017, 564-577 n°235-272.
- KNOEPFLER D., Avec Strabon, d'abord réfractaire, puis très coopératif. Cinquante ans pour découvrir le sanctuaire d'Artémis Amarysia dans l'île d'Eubée. στο J. Bouineau (επιμ.), L'avenir se prépare de loin, Paris 2018, 127-137.
- KNOEPFLER D. - REBER K. - KARAPASCHALIDOU A. - KRAPP T. - THEURILLAT T., L'Artémision d'Amarnthos 2017. AntK 61, 2018, 129-137.
- PALACZYK M., Neues Konsumverhalten oder bloss Verfügbarkeit? Römische Transportamphoren aus drei geschlossenen Komplexen in Eretria. RCRF Acta 45, 2018, 721-730.
- PAPANGELI K. - FACHARD S. - KNOPELL A.R., The Mazi Archaeological Project 2017: Test Excavations And Site Investigations. AntK 61, 2018, 153-163.
- REBER K. - KNOEPFLER D. - KRAPP T. - THEURILLAT T. - FACHARD S. - KARAPASCHALIDOU A., Auf der Suche nach Artemis. Die Entdeckung des Heiligtums der Artemis Amarysia. Antike Welt 4, 2018, 52-58.
- REBER K., Les activités de l'École suisse d'archéologie en Grèce en 2017. AntK 61, 2018, 123-124.
- SURDEZ M. - BECK J. - SAKELLARIOU D. - VOGEL H. - BIRCHLER EMERY P. - KOUTSOUMBA D. - ANSELMETTI F., Flooding a landscape: impact of Holocene transgression on coastal sedimentology and underwater archaeology in Kiladha Bay (Greece). Swiss Journal of Geosciences (2018), <https://doi.org/10.1007/s00015-018-0309-4>.
- ZURBRIGGEN S., Kaiserzeitliche Keramik aus Eretria (Euböa, Griechenland) - ein Vortragsbericht. RCRF Acta 45, 2018, 751-758.
- BECK J. - KOUTSOUMBA D., Recent research on submerged prehistoric landscapes in the Bay of Kiladha, Greece, and its archaeological implications. Paris, XVIIIe congrès mondial de l'UISPP, 07.06.2018.
- FACHARD S. - KRAPP T., Recent Research at the Sanctuary of Artemis Amarysia in Amarnthos (Euboea). Boston, AIA meeting, 04-07.01.2018.
- FACHARD S. - KNOPELL A.R. - PAPANGELI K., Diachronic Survey on the Borders of Attica: The Mazi Archaeological Project. Athens, American School of Classical Studies at Athens, 03.04.2018.
- FACHARD S., Chalkis and Eretria in the Archaic Period. Diversity and Uniformity in the Archaic Greek World. Dartmouth College, 23 May-25 May 2018.
- HUBER S., The Athenaion on the acropolis of Eretria. Ischia, Convegno Pithekoussai tra Oriente e Occidente, 14-17.05.2018.
- HUBER S., Des sacrifices et des hommes, ελληνιστι θύειν. Montpellier, séminaire AniMed, 14.06.2018.
- KNOEPFLER D., Une découverte tout sauf fortuite: la mise au jour de l'Artémision d'Amarnthos dans l'île d'Eubée par l'École suisse d'archéologie en Grèce. Université de Fribourg, 27.03.2018.
- KNOEPFLER D., Tombeaux de héros dans les sanctuaires des divinités olympiennes: du Laconien Hyakinthos à l'Eubéen Narkissos. Beaulieu-sur-Mer, XXIXe Colloque de la Villa Kérylos, 12.10.2018.
- KONTOPOULOU D. - KRAPP T. - ZANANIRI I. - HERVÉ G. - THEURILLAT T., Archaeomagnetic Dating on Eretria Lime Kilns and Thermae. Volos, AETHSE 2015-2017, 01-04.03.2018.
- KRAPP T. - KNOEPFLER D. - REBER K. - KARAPASCHALIDOU A. - THEURILLAT T. - KALAMARA P. - FACHARD S., Δέκα χρόνια ελληνο-ελβετικών ανασκαφών στο ιερό της Αμαρυσίας Αρτέμιδος στην Αμάρυνθο (2007-2017): η ταύτιση του ιερού και η διαχρονική χρήση του χώρου. Volos, AETHSE 2015-2017, 01-04.03.2018.
- PALACZYK M., Amphoras in need of archaeology and archaeometry - Archaeology in need of amphoras. Möglichkeiten und Grenzen - Wunsch und Alltag. Berlin, Humboldt-Universität, 06.-07.07.2018.
- REBER K., Progetti di ricerca correnti della Scuola svizzera di archeologia in Grecia. Istituto Svizzero di Roma, 07.02.2018.
- REBER K., Die Entdeckung des Heiligtums der Artemis Amarysia in Amarnthos, Euböa. Athen, DAI 20.04.2018 / Basel, Kulturverein der Freunde Griechenlands, 27.04.2018 / Basel, Vereinigung der Freunde Antiker Kunst, 28.04.2018 / Ostermündingen, Hellasfreunde Bern, 05.12.2018.
- REBER K. - THEURILLAT T., Finding Artemis, The Artemision at Amarnthos (Euboea). Ischia, Convegno Pithekoussai tra Oriente e Occidente, 14-17.05.2018.
- TANNER A., Wiederaufbau - Umbau - Neubau. Zur Platzgestaltung mit Säulenhallen in Eretria und Amarnthos. Berlin, Internationales Kolloquium 13. Diskussionen zur Archäologischen Bauforschung, 21-24.02.2018.
- VERDAN S., Men and metals on the move: the case of "Euboean" gold. Ischia, Convegno Pithekoussai tra Oriente e Occidente, 14-17.05.2018.

Η ΕΑΣ κατά τη διάρκεια του έτους 2018

The School's events throughout the year 2018

Παράλληλα με τις ερευνητικές δραστηριότητες, η ΕΑΣ έλαβε μέρος σε διάφορες εκδηλώσεις κατά τη διάρκεια του 2018. Ακολουθεί σύντομη επισκόπηση.

Parallel to its research activities, the Swiss School of Archaeology in Greece also participated in various events during the year 2018. This section offers a brief overview.

08 03 Ετήσια ομιλία της ΕΑΣ στην Αθήνα, με την παρουσίαση των πρόσφατων ανακαλύψεων στην Αμάρυνθο, από τους Karl Reber, Tobias Krapf και Denis Knoepfler.

ESAG Annual conference in Athens with the presentation of recent discoveries in the Artemision of Amarnthos by Karl Reber, Tobias Krapf and Denis Knoepfler.

01 04 Νέος ιστότοπος της ΕΑΣ (www.esag.swiss) και σελίδα facebook με τα τελευταία νέα ([facebook.com/esag.swiss](https://www.facebook.com/esag.swiss)). Ο επίσημος ιστότοπος είναι διαθέσιμος σε τέσσερις γλώσσες: αγγλικά, γαλλικά, γερμανικά και ελληνικά.

New institutional website (www.esag.swiss) and Facebook page with news ([facebook.com/esag.swiss](https://www.facebook.com/esag.swiss)). The School's website is available in four languages (English, French, German and Greek).

09 05 Μια φωτογραφία από τις ανασκαφές στο Γυμνάσιο, από τους Guy Ackermann και Rocco Tettamanti, νικά τον διαγωνισμό του Ελβετικού SNFS για επιστημονικές εικόνες.

A photograph of the excavations in the Gymnasium of Eretria won an award at the Swiss National Science Foundation (SNSF) competition for scientific images.

30 05 Σειρά διαλέξεων στο Ίδρυμα Hardt στο Vandoeuvres (Ελβετία) και στην Académie des Inscriptions et Belles-Lettres στο Παρίσι, με θέμα την ανακάλυψη του Αρτεμισίου της Αμαρύνθου. Διαλέξεις των Karl Reber, Tobias Krapf και Denis Knoepfler.

Lecture series given at the Hardt Foundation at Vandoeuvres and at the Académie des Inscriptions et Belles-Lettres in Paris in honor of the discovery of the Artemision of Amarnthos, with lectures by Karl Reber, Tobias Krapf and Denis Knoepfler.

14 07 Μικροί αρχαιολόγοι. Ανασκαφές για παιδιά, στην παραλία της Αμαρύνθου.

«Mikroi archaiologoi». Excavations for children on Amarnthos beach.

01 08 Εορτασμός της Εθνικής Εορτής της 1^{ης} Αυγούστου στον κήπο της οικίας των ανασκαφών στην Ερέτρια, παρουσία του νέου Πρέσβη της Ελβετίας στην Ελλάδα Α.Ε. κ. Olaf Kjelsen και πολλών άλλων προσωπικοτήτων.

Swiss National Day on the 1st of August in the garden of the excavation house in Eretria. The celebration was attended by the new Swiss Ambassador to Greece, Olaf Kjelsen, and several other officials.

21 09 Το θέατρο της Ερέτριας ξαναζωντανεύει με την παράσταση αρχαίων τραγωδιών, σχεδόν 50 χρόνια μετά την τελευταία παράσταση. Η Εφορεία Αρχαιοτήτων Ευβοίας ξεκίνησε εργασίες αναστήλωσης στο μνημείο αυτό.

The theater of Eretria alive again with the representation of Greek tragedies, nearly 50 years after the last performance. The Ephorate of Antiquities of Euboea has begun restoration work on the monument.

18 10 Συμπόσιο στην Αθήνα για τον ρόλο και το έργο των Ξένων Αρχαιολογικών Σχολών στην Ελλάδα. Παρουσιάσεις των Karl Reber, Tobias Krapf και Valentina Di Napoli.

Conferences in Athens on Foreign Schools and Archaeological Institutes in Greece, with presentations by Karl Reber, Tobias Krapf and Valentina Di Napoli.

Πολυάριθμοι επισκέπτες ξεναγήθηκαν στους αρχαιολογικούς χώρους της Ερέτριας και της Αμαρύνθου, μεταξύ των οποίων ομάδες Ελβετών φοιτητών, ερευνητές από άλλες Ξένες Σχολές στην Ελλάδα, καθώς και μαθητές δημοτικού και λυκείου από την Ερέτρια και την Αμάρυνθο.

Several visitors were guided around the archaeological sites of Eretria and Amarnthos, including groups of Swiss students, researchers from archaeological institutes in Athens, as well school classes from Eretria and Amarnthos.

Επιστημονικά μέλη

Scientific members

Delphine Ackermann (Παν/μιο Poitiers)
Επιγραφική και προσωπογραφική έρευνα
▸ delphine.ackermann01@gmail.com

Guy Ackermann (Παν/μιο Λοζάνης)
Μελέτη της ελληνιστικής κεραμικής της Ερέτριας και της Αμάρυνθου
Δημοσίευση των ρωμαϊκών λουτρών και του Γυμνασίου της Ερέτριας
▸ Guy.Ackermann@unil.ch

Philippe Baeriswyl (Παν/μιο Λοζάνης)
Μελέτη της μυκηναϊκής κατοίκησης του Άργους (διδ. διατριβή)
Συνεργασία στην ανασκαφή στην Αμάρυνθο
▸ Philippe.Baeriswyl@unil.ch

Julien Beck (Παν/μιο Γενεύης)
Διεύθυνση της ανακαφής στον όρμο της Κοιλιάδας.
▸ Julien.Beck@unige.ch

Solange Bernstein (Παν/μιο Λοζάνης)
Δημοσίευση των λύχνων των ελβ. ανασκαφών στην Ερέτρια
▸ solange@bernstein.li

Ξένια Χαραλαμπίδου (BSA-Fitch lab.)
Πετρογραφική ανάλυση κεραμικής
Συνεργασία στη μελέτη του Ηρώου της Ερέτριας
▸ xenia.charalambidou@gmail.com

Francesca Dell’Oro (Παν/μιο Ζυρίχης)
Έρευνα της ευβοϊκής διαλέκτου (υψηγεσία)
▸ francesca.delloro@unil.ch

Valentina Di Napoli (ΕΑΣ)
Συνεργασία στη δημοσίευση του Σεβαστείου της Ερέτριας
▸ dinapoli@esag.swiss

Brigitte Demierre Prikhodkine (Παν/μιο Λοζάνης)
Μελέτη των γυάλινων ευρημάτων και της παλαιοχριστιανικής εποχής στην Ερέτρια
▸ brigittedemierre@hotmail.com

Marc Pierre Duret (Παν/μιο Γενεύης)
Δημοσίευση των ρωμαϊκών λουτρών Ερέτριας
▸ Marc.Duret@unige.ch

Sylvian Fachard (ASCSA)
Συνεργασία στην ανασκαφή στην Αμάρυνθο
▸ sfachard@ascsa.edu.gr

Claudia Gamma (Παν/μιο Βασιλείας-SNSF)
Μελέτη της κλασικής κεραμικής στην Ερέτρια (διδ. διατριβή)
Διαχείριση των ευρημάτων της Αμάρυνθου
▸ Claudia.Gamma@unibas.ch

Kristine Gex (Παν/μιο Λοζάνης)
Δημοσίευση της ανασκαφής Μπουρατζά
▸ Kristine.Gex@unil.ch

Daniela Greger (ΕΑΣ-Παν/μιο Λοζάνης)
Μελέτη της εισηγμένης κεραμικής των γεωμετρικών και αρχαϊκών φάσεων
Συνεργασία στην ανασκαφή στην Αμάρυνθο
▸ Daniela.Greger@unil.ch

Sandrine Huber (Παν/μιο Lille)
Δημοσίευση του ιερού της Αθηνάς στην Ερέτρια
Έρευνες για λατρείες και τελετουργίες
▸ sandrine.huber@univ-lille.fr

Denis Knoepfler (Collège de France)
Επιστημονική διεύθυνση της ανασκαφής στην Αμάρυνθο
Επιγραφικές και ιστορικές έρευνες
▸ Denis.Knoepfler@unine.ch

Tobias Krapf (ΕΑΣ-SNSF)
Διεύθυνση της ανασκαφής στην Αμάρυνθο
Μελέτη της κεραμικής της MEX / YEX στην Ερέτρια και Αμάρυνθο
▸ Tobias.Krapf@esag.swiss

Geoffroy Luisoni (Παν/μιο Λοζάνης)
Μελέτη της Νότιας Παλαιστρας της Ερέτριας
▸ geoluisoni@gmail.com

Pauline Maillard (Παν/μιο Λοζάνης)
Μελέτη των πήλινων ειδωλίων της Ερέτριας και της Αμάρυνθου
▸ Pauline.Maillard@unil.ch

Sylvie Müller Celka (CNRS-Archéorient)
Μελέτη των προϊστορικών φάσεων της ανασκαφής Μπουρατζά
Διεύθυνση του προγράμματος αναλύσεων κεραμικής της Ερέτριας
▸ sylvie.muller-celka@mom.fr

Ferdinand Pajor (Εταιρεία Ιστορίας της Τέχνης στην Ελβετία)
Έρευνα της Ερέτριας τον 19° αιώνα
Μελέτη των ταξιδιών του Ed. Schaubert στην Εύβοια και τις Σποράδες το 1847
▸ pajor@gsk.ch

Marek Palaczyk (Παν/μιο Ζυρίχης)
Μελέτη των αμφορέων των ελβ. ανασκαφών στην Ερέτρια
▸ palaczyk@archinst.unizh.ch

Sarah Paudex (Παν/μιο Λοζάνης)
Μελέτη των πυρών της Ερέτριας (μεταπτυχιακή εργασία)
▸ Sarah.Paudex@unil.ch

Karl Reber (ΕΑΣ-Παν/μιο Λοζάνης)
Διευθυντής της ΕΑΣ
Υπεύθυνος των ανασκαφών στην Ερέτρια και Αμάρυνθο
▸ director@esag.swiss

Tamara Saggini (Παν/μιο Γενεύης)
Έρευνα της αρχαϊκής εποχής στην Ερέτρια (διδ. διατριβή)
▸ Tamara.Saggini@unige.ch

Stephan G. Schmid (Παν/μιο Humboldt)
Δημοσίευση του Σεβαστείου της Ερέτριας
▸ stephan.g.schmid@culture.huberlin.de

Pascal Simon (Παν/μιο Λοζάνης)
Μελέτη του Ηρώου της Ερέτριας
▸ pa_simon@bluwin.ch

Marguerite Spoerri Butcher (Παν/μιο Warwick)
Μελέτη των νομισμάτων των ελβ. ανασκαφών στην Ερέτρια και Αμάρυνθο
▸ margueritespoerri@gmail.com

Alexandra Tanner (Παν/μιο Ζυρίχης)
Αρχιτεκτονικές μελέτες
▸ alexandra.tanner@hotmail.com

Thierry Theurillat (ΕΑΣ-Παν/μιο Λοζάνης)
Επιστημονική συνδιεύθυνση της ανασκαφής στην Αμάρυνθο
Δημοσίευση των ρωμαϊκών λουτρών Ερέτριας
▸ Thierry.Theurillat@esag.swiss

Rocco Tettamanti (SAEF)
Συνεργασία στη δημοσίευση του Γυμνασίου της Ερέτριας
▸ Rocco.Tettamanti@fr.ch

Samuel Verdan (Παν/μιο Λοζάνης-SNSF)
Μελέτη του Ηρώου της Ερέτριας
Μελέτη των γεωμετρικών και αρχαϊκών φάσεων της Αμάρυνθου
▸ Samuel.Verdan@unil.ch

Simone Zurbriggen (Παν/μιο Βασιλείας)
Μελέτη της ρωμαϊκής κεραμικής της Ερέτριας (διδ. διατριβή)
Δημοσίευση των ρωμαϊκών λουτρών
▸ Simonezurbriggen@hotmail.com

Προσωπικό στις ανασκαφές και στο Μουσείο

Field and museum staff

Νίκος Βελαέτης
Ζωή Κικίδη
Γιάννης Κικίδης
Γαλάτεια Κονσουλίδη
Νικολέτα Κόντου
Άγγελος Μεταξάς
Γιώργος Μιμιδάκης
Γιάννης Μπιλάλης
Ιωάννα Παρίση
Τάκης Πετρογιάννης
Γιάννης Πόγκακας
Γιαννούλα Τάγκα
Χρίστος Τσιριμώκος
Βαγγέλης Φωτιάδης

Πνευματική ιδιοκτησία εικόνων – Photo and Illustration Credits

Εικόνες και σχέδια ΕΑΣ πλην διαφορετικής μνημείας.
Photo and Illustration by ESAG unless otherwise specified.

G. Ackermann - G. Luisoni - R. Tettamanti : 3, 10-12, 23

J. Beck : 3, 14-17, 26

D. Greger : 3, 6-7

D. Knoepfler : 8

T. Saggini : 20, 26

T. Theurillat - T. Krapf - J. André : 1, 3, 6-9, 10, 18-20, 23, 24, 26

Στην Ελλάδα

Ελβετική Αρχαιολογική Σχολή στην Ελλάδα

Σκαραμαγκά 4B, GR-104 33 Αθήνα

Τηλ. +30 210 822 14 49 E-mail : info@esag.swiss

Στην Ελβετία - In Switzerland

École suisse d'archéologie en Grèce

c/o Institut d'archéologie et des sciences de l'Antiquité

Anthropole - Université de Lausanne, CH-1015 Lausanne

Τέλ. +41 21 692 38 81 E-mail : admin@esag.swiss

www.esag.swiss

www.facebook.com/esag.swiss

σε συνεργασία με

in collaboration with

Universität Zürich

Université de Neuchâtel

UNIVERSITÉ DE GENÈVE